

timonium Dei ut a veritate prima est res credita in se et simul ratio credendi alia, non tamen debet præsupponi aliquod principium ex istis, ut cognoscitur lumine naturali, sicut fide humana, quæ cum sit fallibilis bene potest juvare, et præsupponere aliam cognitionem certiore, a qua firmetur, ut quod per experientiam cognoscatur hunc hominem loqui, et esse veracem: at vero fides divina non potest sumere firmitatem ex aliqua cognitione luminis naturalis, cum certitudo ejus sit generis longe superioris scilicet supernaturalis.

VIII. Unde licet lumine naturali cognoscatur Deum esse veracem, et ipsa experientia videamus Ecclesiam aliqua nobis proponere de fide, tamen fides non accipit aliquam firmitatem, vel credibilitatem ex illis, ut cognitis lumine naturali, vel experimentali, sed ex solo testimonio divino, licet ea quæ lumine naturali cognoscuntur possint ad fidem præsupponi tamquam aliqua dispositio remota, seu tollens impedimentum.

IX. Si inquiras an inter objecta materialia fides theologice, et christianæ computari debeant illa, quæ privatis revelationibus aliquibus revelantur, sed non proponuntur per Ecclesiam, neque pertinent, aut conducunt ad ea, quæ sunt contenta in Scriptura, ut si Deus revelaret mihi quot stellæ sunt in cælo, vel quot arenæ in mari, ad hoc respondebitur infra disputatione tertia.

DISPUTATIO II.

DE CERTITUDINE, ET OBSCURITATE FIDEI.

Triplicem possumus evidentiam considerare, et de ejus oppositione

cum fide disputare. Prima est, evidentia ipsius objecti secundum se: secunda est, evidentia ipsius testimonii, et revelationis divinæ: tertia est, evidentia ipsius credibilitatis. De prima est dubium an formaliter excludat fidem a subjecto: de secunda an excludat fidem si non formaliter, saltem virtualiter, et per discursum formatum ex evidentia revelationis cum evidentia infallibilitatis divinæ: de tertia est dubium an evidentia credibilitatis attingatur ab ipso habitu fidei.

ARTICULUS I.

Utrum evidentia objecti repugnet cum fide in eodem subjecto?

I. Dupliciter potest intelligi quod fides petat inevidentiam, uno modo, ex parte medii, seu motivi assentiendi veritatibus, quas attingit, ita quod hoc medium sit obscurum in se: alio modo ex parte subjecti; ita quod requirat pro subjecto capaci fidei, quod tale subjectum non videat id quod credit, et sic resultet in objecto credito denominatio extrinseca non visi, sicut e contra a vidente resultat in objecto denominatio visi, unde si objectum sit visum amittetur fides, quia deest conditio necessario requisita in objecto, scilicet non esse visum a credente, et primo modo nullus potest dubitare fidem esse inevidentem, et obscuram, tum quia id apertissime docet Scriptura Hebr. xi: *Fides est argumentum non apparentium.* D. Thomas explicans hæc verba Apostoli: «Id est, inquit, certa apprehensio eorum quæ non videntur. Quod si quis vellet ista verba ad debitam formam reducere, posset dicere quod fides est habitus mentis quo inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentire non

apparentibus. Hactenus D. Thomas.» Item iii contra gentiles, cap. xl, num. iii: «Qui credit, inquit, assensum præbet his quæ sibi ab alio proponuntur quæ ipse non videt, unde fides magis habet cognitionem auditui similem quam visioni.» Rursus D. Paulus i ad Corinth. xiii: *Videmus nunc per speculum, in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* D. Thomas explicans hæc verba: «Nos, inquit, cognoscimus Deum in vita ista, in quantum invisibilia Dei per creaturas cognoscimus, et ut dicitur Rom. i, et ita tota creatura est nobis sicut speculum quoddam, quia ex ordine et bonitate, et magnitudine quæ in rebus a Deo causata sunt venimus in cognitionem sapientiæ et eminentiæ divinæ, et hæc cognitio dicitur visio in speculo. Per speculum, inquit, Apostolus ad denotandam visionis obscuritatem, in ænigmate ad denotandam cognoscendi difficultatem; nam ænigma proprie quæstio est seu propositio qua sub involucri signorum quæritur aliquid, proindeque ad conjectandum et explorandum difficilis est. Dicit aliquis ullam implicare contradictionem quod aliquis habeat fidem et simul habeat evidentiam respectu ejusdem objecti. D. Joannes capite xx dicit de S. Thoma Apostolo: *Ipse vidit et credidit.* Præterea evidentia et inevidentia sunt compatibles circa eandem rem ad minus successive ut patet in diaphano quod modo est lucidum et modo tenebrosum, unde concluditur quod aliquis potest evidenter per demonstrationem aliquid cognoscere et tandem facta revelatione id credere quod antea cognoscebat ut patet de philosopho christiano qui habet demonstrationem evidentem de hac veritate Deus est, qui si convertatur ad fidem debet credere eandem veritatem, et tamen non admittit demonstrationem; ergo

non repugnat simul in eodem intellectu esse actum evidentem scientiæ, et obscurum fidei, si quidem isti duo actus et assensus non confunduntur, et coalescunt in unum tertium, sic enim se corrumpent, et neque crederet talis homo, neque scientiam haberet de illa veritate, quod est contra experientiam. Minor constat, quia iste philosophus sic conversus ad fidem non amittit demonstrationem philosophicam quam ante habebat, sicut neque illam amittit theologus, qui habet fidem, et demonstrat Deum esse. Major autem est certa, quia ille philosophus convertitur ad Deum, et fit fidelis; ergo credit per fidem Deum esse, nam juxta Apostolum Hebr. xi: *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est,* quod Tridentinum sessione vi, capite vi, explicat de actu fidei.

II. Responsiones ad hoc argumentum, principaliter reducuntur ad tres. Prima, quod ille qui habet demonstrationem de Deo si convertatur ad fidem non credit actu illam veritatem, sed solum in præparatione animi, nec habet majorem certitudinem de illa veritate, quam philosophus qui non est fidelis: secunda, quod de facto habet majorem certitudinem quantum ad illum actum, quia habet fidem de illa veritate, et non scientiam: tertia, quod habet simul actum evidentem scientiæ cum certitudine fidei quod dupliciter explicatur: uno modo dicendo, quod est unus actus, qui simul habet utramque rationem, et evidentiam scientiæ, et certitudinis fidei: alio modo, quod est unus actus specie distinctus a scientia et fide eminenter tamen continens utramque perfectionem.

III. Contra istas solutiones insurgit pater Suarez. Contra primam, quia incredibile est, quod ille philosophus fidelis non assentiatur firmiter illi veritati, quam philosophus gen-

tilis, et minus firmiter quam fidelis rusticus, et sic erit deterioris conditionis ex eo præcise, quod habet scientiam de Deo. Similiter sequitur inconueniens supra allatum, quod non poterit ille philosophus justificari, si quidem non potest credere quod Deus est, quod requiritur, ut ad Deum accedat: imo nullus Angelus potuit habere fidem de istis veritatibus, quia evidentius cognoscit Deum esse, quam quilibet philosophus.

IV. Secunda vero solutio ex eo rejicitur, quia fides non potest expellere demonstrationem, et scientiam quam habet philosophus; tum, quia experientia testatur manere in philosopho fideli demonstrationem sicut antea; tum, quia demonstratio evidens perfecte convincit intellectum ad assentiendum; ergo fortior est quam assensus obscurus fidei non convincens illum: ergo non potest ab eo expelli.

V. Tertia denique solutio videtur difficilior, quia si in eodem actu demonstrationis concurrat formalitas evidentiae, et certitudinis supernaturalis, vel illa evidentia specificè est scientifica, et illa certitudo est formaliter fidei, vel non. Si primum; ergo non repugnant ratio scientiae, et fidei in eodem actu, ergo multo minus in eodem subjecto, quod tamen negamus: si secundum, ergo jam illa certitudo non erit fidei, et sequitur inconueniens supra allatum, quod ille philosophus non habebit tantam certitudinem, sicut rusticus nec poterit justificari, quia non credit Deum esse. Deinde si illa certitudo non est fidei, et tamen est supernaturalis ejus speciei erit, et ad quem habitum spectabit, præsertim cum illa certitudo solum innotatur auctoritati, et testimonio Dei? Ergo nihil illi deest, quominus sit fidei, et sic certitudo fidei invenitur simul cum actu demonstratio-

nis; dicere autem quod ille actus habet eminenter utramque rationem fidei, et scientiae adhuc difficilius est; tum, propter rationem nuper factam, quia non est assignare ad quam speciem, et habitum pertineat ille actus sic eminens; tum, quia vel ille actus est determinate supernaturalis vel determinate naturalis, vel superior ad naturalem, et supernaturalem: hoc tertium nec imaginari possumus, cum nihil sit superius ratione supernaturali: si est supernaturalis, est certitudo fidei, cum non habeat evidentiam, sed obscuritatem: si naturalis, tantum deest illi firmitas supernaturalis, et inciditur in inconueniens allatum: ac denique, quia non est assignare habitum et rationem formalem sub qua eliciatur ille actus evidens, et superior ad scientiam et fidem, neque potest procedere ab utroque illo habitu fidei et scientiae, quia sic simul concurrerent operatio, seu actus fidei, et scientiae.

VI. Hæc omnia sine dubio ostendunt quanta sit proposita difficultas, cui adjungo difficilem auctoritatem D. Thomæ; nam. 2-2, quæst. LXVII, art. III inquit: « Quod cognitio perfecta et imperfecta ex parte medii impossibile est, quod convenient in uno medio, sed nihil prohibet quin convenient in uno objecto, et in uno subjecto, potest enim unus homo cognoscere eandem conclusionem per medium probabile, et demonstrativum: » et in tertio sententiarum, dist. xxxi, quæst. II, art. I inquit: « Quod scientia et opinio quamvis sint de eodem, non tamen secundum idem medium, sed secundum diversa, et ideo possunt esse simul. » Ex quo formatur argumentum, secundum D. Thomam: Opinio, et scientia possunt esse simul in eodem subjecto, quia per diversa media procedit, opinio quidem per medium obscurum, scientia

vero per medium evidens; ergo si non repugnat obscuritas opinionis, et evidentia scientiae in eodem subjecto, quia sunt per diversa media, similiter non repugnabit obscuritas fidei, et evidentia demonstrationis, quia procedunt per diversa media.

VII. Nihilominus expressa sententia S. Thomæ est fidem, et scientiam, et quemeumque actum evidentem repugnare simul in eodem subjecto propter effectus, et conditiones repugnantes, quas ex parte subjecti important, unde advertendum est valde sanctum doctorem perpetuo probare repugnantiam inter fidem, et scientiam, quia repugnant secundum perfectum, et imperfectum ex parte subjecti in videndo, et non videndo, non autem quia præcise repugnant ex parte medii, inquit enim 1-2, quæstione LXVII, articulo tertio citato: « Quod fides in sui ratione habet imperfectionem ex parte subjecti, scilicet quod credens non videat id quod credit. » Et in hac quæstione prima, artic. IV, dicit: « Quod fides non sufficienter movet intellectum, sicut movet cognitio evidens, quæ intellectum convincit, » et inde infert articulo quinto ad primum, quod fides et scientia repugnant, quia creditum est non visum, et scitum est visum, non dixit quia testimonium est obscurum, et demonstratio evidens, sed quia creditum est non visum, et scitum est visum, ratio autem visi est denominatio proveniens a subjecto vidente, et ratio non visi est denominatio proveniens a non vidente. Quod acute notavit Cajetanus 1-2, quæst. LXVII, art. V, in calce commentarii, inquit quod quando invenimus objectum fidei esse non visum, ly non visum est denominatio proveniens a non vidente; ergo imperfectio fidei, ratione cujus pugnat cum evidentia non solum debet sumi ex parte medii, quia unum est

obscurum, et aliud evidens, sed quia hoc ut recipiatur fides in subjecto, requiritur quod ipsum subjectum in se et absolute sit non videntis, ut ipsum objectum creditum reddatur non visum denominatione sumpta ex subjecto non vidente.

VIII. Ut autem profunditas rationis, et fundamenti S. Thomæ intelligatur, quia tota fundatur in imperfectione fidei ex parte subjecti, non autem præcise in claritate et obscuritate medii, oportet prius explicare quid sit fidem esse imperfectam ex parte subjecti, quod explicat Cajetanus 1-2, quæst. LXVII, artic. III, ex doctrina D. Thomæ ibidem et in articulo quarto, quia actum esse imperfectum ex parte subjecti potest duplici sensu intelligi, uno modo, quod subjectum reddatur imperfectum ex ipso actu, quia scilicet actus est in se imperfectus, et positus in subjecto reddit illud imperfectum: alio modo, et converso, quod actus est imperfectus imperfectione desumpta a subjecto, eo quod de se petit subjectum in statu imperfectionis. Exemplum primi est in cognitione probabilis, et demonstrativa, aut etiam in diversis scientiis, quarum una est imperfecta, alia perfecta, ut subalternans et subalternata, et ex imperfectione talis cognitionis intellectus denominatur imperfectus. Exemplum secundi est in motu, motus enim est actus entis in potentia, ita quod essentialiter petit subjectum non esse in termino, sed carere illo, et esse in potentia ad illum ut moveatur, et sic imperfectio illa, seu privatio termini non solum in ipso motu debet esse, sed in subjecto, ut sit capax motus, unde debet supponi subjectum absolute, et simpliciter carens termino, quia si illum habet, etiam si ex alio principio habeat repugnat moveri ad illum. Sicut si lapis existit

in aliquo loco ex vi suæ generationis repugnat, quamdiu in illo existit, per quemcumque alium motum moveri ad illum; quod autem datur diversæ formæ quarum una est imperfecta, et alia perfecta, licet non dentur simul in subjecto, id non repugnabit ex vi subjecti antecedenter ad tales formas, sed ex illarum contrarietate, vel privatione consecuta.

IX. Hac ergo ratione probat D. Thomas loco citato primæ secundæ, quæstione LXVII, articulo quarto, spem non posse manere in patria cum possessione rei speratæ, quia spes importat motum ad possessionem termini, et consequenter supponit subjectum carere illo absolute, et simpliciter et eadem ratione probandum est, quod fides non potest stare cum evidentia, quia fides importat motum quemdam intellectus ad visionem in qua quietatur, sic enim Apostolus vocat fidem II Corinth. V, dum inquit: *Quamdiu sumus in corpore peregrinamur a Domino, per fidem enim ambulamus, et non per spem*: ergo fides comparatur motui cum dicit, per fidem ambulamus. Formatur ergo ratio sic: Actus fidei est assensus intellectus, non perfecte convicti, neque coacti ab ipso objecto, sed insufficienter moti, et ideo indigentis inclinatione voluntatis, a qua libere movetur ad assensum; ergo supponit objectum non esse convictum, nec necessitatum etiam per aliud medium, et non solum per ipsam fidem. Consequentia probatur, quia si intellectus supponitur convictus, et necessitatus ab evidentia objecti, etiam per aliud medium, seu principium, ergo est immobilis, et quietatus circa tales veritates; ergo repugnat quod libere moveatur circa eandem veritatem etiam per aliud medium; quia libere moveri supponit indifferentiam in

subjecto ad assentiendum, vel dissentendum; ergo si hæc indifferentia ablata est et per necessitatem demonstrationis, non remanet intellectus libere mobilis, quia jam est incapax illius motionis indifferentis, et sine quiete in objecto.

X. Dices: Non repugnat dari actum necessarium, et liberum voluntatis circa idem objectum; ergo neque repugnabit intellectum necessitari, et libere moveri circa idem objectum, per diversa media. Antecedens patet in charitate Christi, per quam in quantum comprehensor necessario ferebatur in Deum, et in quantum viator ferebatur libere si quidem merebatur per illam, ut docet D. Thomas III p. quæstione XIX, articulo quarto ad primum: ergo multo melius potest moveri libere, necessario et circa idem objectum per diversa media.

XI. Respondetur, dato quod actus charitatis ut ferebatur in Deum, et regulabatur per scientiam beatam in Christo erat necessarius, ut autem regulabatur per scientiam infusam, erat liber, de quo tamen plerique dubitant, ne cogantur duos actus charitatis simul ponere in Christo, nos autem (omissa disputatione hac) dicimus esse latam differentiam inter intellectum et voluntatem, quia voluntas de sua intrinseca perfectione est potentia libera, et libere moveri non est imperfectio in ipsa, sed ex sua naturali facultate fertur libere in omne illud, quod sibi cum indifferentia proponitur, unde motus et quies in voluntate non attenditur penes liberum, et necessarium, sed penes possessionem finis, et tendentiam ad possidendum; quiescit enim voluntas dum fruitur re desiderata, movetur autem dum tendit ad fruendum illa, et ideo spes non quia est actus liber, sed quia intendit ponderans in possessionem rei speratæ comparatur

motui, supponitque in voluntate non esse possessionem rei speratæ etiam per aliud medium. At vero intellectus non habet de sua perfectione libere et indifferenter moveri, sed potius ab evidentia objecti necessitari, et cogi: unde nunc quiescit, cum ab evidentia objecti convincitur: tunc autem movetur quando cum indeterminatione, et evidentia tangit objectum, quia insufficienter movetur, et ideo non plene quiescit quousque videat, ergo talis motus inevidens supponit intellectum non esse convictum, et quietatum ab evidentia objecti etiam per aliud medium.

XII. Instabis: Nam fides est quidam motus quo tendimus ad visionem Dei, et ideo posita evidentia visionis beatæ cessat fides, et evacuatur. Cæterum posita evidentia scientiæ, quæ non attingit Deum in se, sed per effectus, non continuo debet cessare fides, quia fides non est motus tendens ad scientiam naturalem ut ad terminum, sed solum ad visionem beatam, non autem sequitur quod posito uno motu careat subjectum omni termino, sed solum illo ad quem tendit talis motus, non vero termino ad quem non tendit, et in hoc videtur fundari Vazquez, dum admittit fidem stare non posse cum evidentia visionis, bene tamen cum scientia abstractiva, quæ solum per effectus Deum ostendit.

XIII. Nihilominus in sententia S. Thomæ indubitatum est fidem non minus repugnare cum scientia abstractiva, quam cum evidentia visionis, nam expresse in hac quæstione, art. IV ad quartum, docet: « Quod de eodem secundum idem non potest esse simul in uno scientia, nec cum fide, nec cum opinione, quia cum scientia procedat per principia per se nota, oportet quod quæcumque sunt scita, aliquo modo sint visa: » et infra quæst. II,

art. IV ad secundum, dicit: « Quod de eodem non potest esse scientia et fides, apud eundem, sed id quod est ab uno scitum potest esse ab alio creditum: » ac denique in quæstione XIV de veritate, art. IX, in fine corporis articuli, inquit sanctus doctor: « Quod nihil prohibet quod aliqua sint ab aliquibus scita, qui habent eorum demonstrationes, et ab aliquibus credita, sed impossibile est, quod ab eodem sint scita, et credita. » Quare secundum S. Thomam non solum visio beatæ, sed etiam demonstratio scientiæ, quæ est apud nos repugnat cum fide, et hoc idem probat ratio supra facta, quia non potest intellectus simul esse convictus per scientiam, et insufficienter motus per fidem.

XIV. Ad argumentum ergo factum respondetur, quod esse terminum fidei stat dupliciter: uno modo specialiter ex parte status, in quantum visio terminat statum viæ, in qua per fidem tendimus ad cognitionem perfectam in patria: alio modo generaliter ex parte conditionis requisitæ ad omnem fidem, sive divinam, sive humanam, scilicet quod intellectus non sit convictus, nec quietatus ab evidentia objecti: fides ergo requirit visionem gloriæ, tamquam terminum status viæ, et tamquam præmium sibi correspondens, et hoc modo non respicit fides evidentiam cujuscumque scientiæ, sed solum visionem beatam. At vero secundo modo respicit quamcumque evidentiam tamquam terminantem, et quietantem intellectum, et sic tollentem conditionem necessariam ad fidem, sive humanam, sive divinam, quatenus non relinquit in intellectu indifferentiam ad assentiendum, sed necessitatem, et coactionem ponit.

XV. Alia ratio pro nostra conclusione sumi potest ex eo quod fides et scientia, inducunt effectus

privative oppositos in intellectu, scilicet videre eandem veritatem et non videre, esse in tenebris et in claritate, quod nec etiam per diversa media stare potest in eodem subjecto, sicut non potest aer simul habere tenebras et lucem, licet ex diversis causis, et principiis procedant; imo isti effectus oppositi fere nunquam procedunt nisi ex diversis causis, et mediis, unde nunquam opponerentur, nec expellerent se ab eodem subjecto si ad oppositionem requirerent procedere per eandem causam vel medium. De hac autem ratione videri possunt quæ diximus in logica quæstione xxvi, articulo quinto.

XVI. Quare ad fundamentum patris Suarez duplici via responderi potest. Primo, sustinendo primam solutionem ibi assignatam, quod philosophus christianus solum est certior gentili in promptitudine animi, sed habitu non actu, quia promptus est ad credendum illam veritatem, si tollatur a Deo impedimentum demonstrationis: manet autem habitus fidei, quia exercetur, et credit actu alia objecta fidei, circa quæ non habet demonstrationem. Et hanc solutionem indicat S. Thomas hic quæstione ii, art. x ad primum, ubi inquit: « Quod quandoque habet homo voluntatem credendi ea quæ sunt fidei, etiamsi habeat rationem demonstrativam ad aliquod verum puta ad hoc, quod est Deum esse, non propter hoc ponitur, vel diminuitur meritum fidei. » Solum ergo ex parte meriti videtur ponere certitudinem credendi, non ex parte actualis assensus. Quare in hac solutione non est formidandum concedere quod Angelus, vel philosophus non est ita certus, sicut rusticus fidelis quantum ad actualem assensum, sed solum radicaliter, et in habitu quantum ad illam veritatem Deus est

demonstratam, aliunde tamen incomparabiliter excedit rusticum in ipso modo intelligendi et sciendi secundum evidentiam, et ideo simpliciter est perfectior.

XVII. Nec obstat instantia ibi allata, quod juxta sententiam Pauli ad justificationem oportet credere, quia Deus est, quod Suarez vult intelligi de actu credendi Deum esse, etiam ut auctor naturæ est, et ita non sufficit philosophum, qui convertitur credere in habitu sed in actu illam veritatem. Hoc, inquam, non obstat, nam in illo loco Paulus non exigit actum credendi circa existentiam Dei, ut est auctor naturæ tantum, sed præcipue ut est auctor supernaturalis, ut est in se, et de hoc non habet demonstrationem philosophus, et hoc constat ex his, quæ docet S. Thomas in hac quæstione, art. vii, quod prima credibilia, in quibus cæteri articuli fidei continentur, sunt illa duo, quæ Paulus ibi proponit, scilicet Deum esse, et remuneratorem esse; Deus autem ut continens mysteria supernaturalia non est auctor naturæ, sed auctor supernaturalis: ergo creditur esse ut auctor gratiæ, et non solum sicut per naturalem philosophiam demonstratur, sed superiori modo, quam ullus philosophus, vel Angelus assequi posset, quod etiam D. Thomas docet, quæst. xiv de veritate, art. ix ad octavum dicens: « Quod unitas essentiæ divinæ talis qualis ponitur a fidelibus, scilicet cum omnipotentia, et omnium providentia, et aliis hujusmodi, quæ probari non possunt, articulum constituit, » non autem prout demonstratur cognitione naturali, in hoc ergo quod est Deum esse, ut auctor supernaturalis non solum habitu sed etiam actu philosophus christianus non est minus certus, quam rusticus.

XVIII. Secundo, respondetur argu-

mento proposito conformius D. Thomæ, philosophum non solum habitualiter, sed etiam actualiter habere majorem certitudinem participatam ab ipsa fide, in quo etiam contradicimus sententiæ patris Lorcæ qui disputatione xiv citata, in fine existimat, quod quando philosophus christianus assentitur per demonstrationem, non habet majorem certitudinem, quam gentilis, et sequitur etiam pater Torres disp. v, dubio vi, ubi dicit philosophum christianum habere actum fidei de hac propositione: Deus est, sed non simul cum scientia actuali, sed diverso tempore, et hoc modo est magis certus. Cæterum in doctrina D. Thomæ oppositum est dicendum, scilicet demonstrationem philosophi esse certiolem actualiter ex conjunctione ad fidem, nec posse demonstrantem intellectum, etiam postquam cessavit demonstratio, et visio, elicere actum fidei circa eandem veritatem jam visam. Constat hoc, nam sanctus doctor in hac secunda secundæ, quæst. ii, art. iv et i contra gentiles, cap. iv, inter rationes quibus ostendit fidem debere nobis proponere etiam illas veritates, quæ naturali ratione cognosci possunt de Deo, una est, ut: « Certius cognoscamus ea quæ naturalis ratio de Deo assequitur, quia ratio humana, inquit, est multum deficiens in rebus divinis, cujus signum est quod philosophi de rebus divinis perscrutantes naturali investigatione in multis erraverunt, et sibi ipsis contraria posuerunt; ut ergo esset indubitata, et certa cognitio apud homines de Deo, oportuit quod divina eis per modum fidei traderentur quasi a Deo dicta, qui mentiri non potest. » Sic D. Thomas: ergo per fidem corrigitur deficiencia rationis naturalis, ne habeat periculum errandi sicut in philosopho gentili; ergo si ipsa ra-

tio naturalis firmatur per fidem in iis, quæ de Deo assequitur, etiam demonstratio procedens a ratione naturali sic firmata, certior erit, et perfectior, quam si procederet a naturali ratione nuda. Et præterea in hac secunda secundæ, quæstione iv, articulo viii ad secundum, dicit D. Thomas: « Quod cæteris paribus visio est certior auditu, sed si ille a quo auditur, multum excedit visum videntis, sic certior est auditus, quam visus. Sicut aliquis parvæ scientiæ magis certificatur de eo, quod sibi secundum suam rationem videtur. Et multo magis homo certior est de eo, quod audit a Deo, qui falli non potest quam de eo, quod videt propria ratione, quæ falli potest. » Ubi pondero illud magis certificatur de eo quod audit, quam de eo quod videt; ergo stat bene quod videns, seu demonstrans ex eo quod audit a Deo majorem certitudinem habeat, quam non audiens, et consequenter ultra propriam certitudinem naturalem illa demonstratio aliquid certitudinis participat a fide in se ipsa, supposito quod non stat simul cum actu fidei juxta principia allata D. Thomæ.

XIX. Quod vero semel habita visione, vel demonstratione non possit uti actu fidei pro diverso tempore, ex eo patet, quia manente scientia, et memoria demonstrationis præteritæ semper manet impedimentum fidei, sicut qui semel vidit Romanam non potest amplius credere Romanam esse, licet actu non videat illam, quia memoria visionis sufficienter convincit, et quietat intellectum; ergo etiam memoria demonstrationis. Quod si aboleretur memoria illius tunc posset habere fidem, sicut si nunquam scientiam ejus habuisset.

XX. Dices: Sequitur quod Paulus semel videns divinam essentiam totaliter amiserit fidem etiam post-